

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckt motion om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 69, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Gorthon* yrkat "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga sådan ändring av utlänningskungörelsen, att varje utländsk sjöman, som efter överenskommelse med ett rederi ankommer till Sverige för att tillträda anställning på svenskt fartyg destinerat till utländsk hamn, för en tid av tre månader befrias från skyldighet att inneha arbetstillstånd."

Beträffande de skäl motionären åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från arbetsmarknadsstyrelsen och statens utlänningskommission. Yttranden har därjämte på utskottets begäran avgivits av Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska stewardsföreningen och Svenska sjöfolksförbundet.

Gällande bestämmelser

Enligt 15 § *utlänningslagen den 30 april 1954* äger Kungl. Maj:t förordna att utlänning icke får inneha anställning här i riket utan tillstånd (arbetstillstånd). Sådant tillstånd skall enligt 16 § meddelas för viss tid och avse visst slag av arbete.

Med stöd av dessa bestämmelser har Kungl. Maj:t i 37 § *utlänningskungörelsen den 4 juni 1954* föreskrivit ett allmänt förbud för utlänning att här i riket inneha arbetsanställning eller att i annan egenskap än handelsresande utöva verksamhet, som föranledes av anställning utomlands, utan att inneha arbetstillstånd. Från detta allmänna arbetstillståndstvång har emellertid gjorts många och flera praktiskt betydelsefulla undantag. Vissa av dessa avser generell befrielse från arbetstillståndsskyldigheten för särskilda grupper av utlänningar såsom skandinaver, balter och svenskfödda. Ett annat undantag befriar samtidigt utlänningar från skyldigheten att ha arbetstillstånd vid anställning inom vissa yrken, bl. a. husligt arbete. Av aktualitet i detta sammanhang är det undantaget som innebär att utländsk sjöman, som tillhört besättningen på till riket ankommande fartyg, är befriad från arbetstillståndsskyldigheten för en

tid av tre månader beträffande arbetsanställning å svenskt fartyg, som är destinerat till utländsk hamn.

Syftet med bestämmelserna om arbetstillståndstvång är att skydda den svenska arbetskraften mot konkurrerande utländska arbetssökande.

I enlighet med den av Sverige år 1921 ratificerade Genuakonventionen angående arbetsförmedling för sjömän har i Sverige organiserats en sjömansförmedling, som utgör en del av den offentliga arbetsförmedlingen. Utbyggnaden av sjömansförmedlingarna har understötts av arbetsmarknadens parter, som bl. a. träffat överenskommelse om att all förmedling av sjöfolk i manskapsställning bör äga rum genom de offentliga sjömansförmedlingarna. Dessa är sedan den 1 juli 1961 administrativt samordnade med sjömanshusen.

Vissa av sjömansförmedlingarna fungerar jämväl som sjöbefälsförmedlingar. Beträffande befälen är att märka att bestämmelser om särskilda krav för behörighet att utöva befäl på handelsfartyg är intagna i förordningen den 12 juni 1936 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. (befälsförordningen). Mönstringsförrättaren har att tillse dessa bestämmelsers efterlevnad på så sätt att han enligt föreskrift i mönstringsförordningen den 14 april 1961 icke får tillåta att sjöman påmönstras svenskt fartyg, om sjömannen saknar föreskriven behörighet för anställning i avsedd befattning och sådana omständigheter icke föreligger att han ändock bör godtagas för anställningen. Sistnämnda undantag har i praxis tillämpats så att därest formellt kompetent sjöman icke finns att tillgå, vilket bör styrkas med intyg från sjömansförmedling eller på annat sätt, påmönstring kan medgivas av sjöman som har sådan praktisk erfarenhet, att han kan anses duglig för tjänsten.

Motionen

Motionären uppger att ett stort antal utländska sjömän sysselsättes i den svenska handelsflottan på grund av bristen på svenskt sjöfolk. Det är icke ovanligt, fortsätter han, att en sådan sjöman kallas direkt från sin hemort för att i Sverige ta anställning på ett svenskt fartyg i utrikes fart. I sådana fall fordras enligt nuvarande bestämmelser arbetstillstånd för sjömannen i fråga. Enär syftet med krav på arbetstillstånd för utlänningar enligt motionärens mening är att svenska myndigheter skall ha möjlighet att kontrollera utlänningars verksamhet inom landet men detta syfte är helt ovidkommande när det gäller utländska sjömän anställda ombord på svenska fartyg i utrikes fart, anser motionären att kravet på arbetstillstånd i dylika fall kan för viss tid slopas jämväl då sjömannen ankommer till riket på annat sätt än som besättningsman på fartyg.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser med undantag för Sveriges redareförening avstyrker motionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen lämnar inledningsvis följande redogörelse för arbetsmarknadsläget inom sjöfarten:

Tillströmningen av svensk arbetskraft till handelsflottan har under efterkrigstiden varit god, och årligen inträffar att ett antal nybörjare icke kan beredas önskad anställning. Trots detta råder för närvarande brist på behörigt befäl och befaret manskap. De främsta orsakerna härtill är att det på många sätt påfrestande livet till sjöss föranleder många att söka sig till anställningar i land efter ganska kort tid. Samtidigt har de goda sysselsättningsmöjligheterna inom landyrkena kraftigt underlättat ombyte av yrke. Den största omsättningen äger rum inom manskapsgrupperna, men även ett förhållandevis stort antal befäl söker anställningar i land efter några få år till sjöss efter avlagda befälexamina.

Underskottet av erfaret svenskt sjöfolk har kunnat utjämnas med sjöfolk från andra nationer, som bl. a. på grund av bristande sysselsättning i sina hemländer sökt sig till vårt lands handelsflotta. F.n. är ett stort antal utländska sjömän såväl befäl som manskap anställda på svenska fartyg. Den 1 januari 1962 var sålunda 8 007 utländska sjömän arbetsanmälda i Sverige. De flesta av dessa eller 4 595 var medborgare i de övriga nordiska länderna. Dessa omfattas av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och beröres icke av bestämmelserna om uppehålls- och arbetstillstånd. Återstoden eller 3 412 var medborgare i icke-nordiska länder. Flertalet kom från de västeuropeiska länderna.

Styrelsen anför vidare att möjligheterna enligt mönstringsförordningen till undantag från bestämmelserna i befälsförordningen gör, att det torde vara ytterst sällan som sådan brist på arbetskraft uppstår, som beskrives i motionen. Styrelsen erinrar därjämte om att utländskt sjöfolk ofta anställes då svenska fartyg anlöper utländsk hamn där arbetstillståndsreglerna inte gäller. Avslutningsvis menar styrelsen, att det redan stadgade undantaget i utlänningskungörelsen från arbetstillståndstvånget ställer sjöfartsnäringen i en relativt gynnsam ställning jämfört med andra näringsområden.

Statens utlänningskommission understryker syftet med reglerna om arbetstillståndstvång för utlännningar och framhåller att inom riket tillgänglig arbetskraft i första hand bör komma i fråga för ledigblivna anställningar även inom sjömansyrket. Kommissionen fortsätter:

Ett förverkligande av den tanke, som kommit till uttryck i motionen, skulle medföra, att svenska redare skulle få möjlighet att utan hänsyn till den aktuella situationen på den svenska arbetsmarknaden på egen hand rekrytera utländska sjömän utomlands för anställning ombord å fartyg, som ligga i svenska hamnar.

Kommissionen kan visserligen förstå, att fall ibland kunna uppstå, i vilka ett iakttagande av gällande bestämmelser kan anses innebära en onödig omgång. Sådana fall torde dock höra till undantagen och de torde enligt kommissionens mening icke motivera att gällande dispensregel i 37 § utlänningskungörelsen utsträcker på sätt motionären föreslagit.

Sveriges redareförening anser icke kravet på arbetstillstånd i de fall motionären avser motiverat ur säkerhets- eller kontrollsynpunkt och tillstyrker därför att den i motionen föreslagna ändringen i utlänningskungörelsen snarast genomföres.

Sveriges fartygsbefälsförening avstyrker motionen med följande motivering:

Den möjlighet till prövning som nuvarande bestämmelser innebär skulle genom den yrkade ändringen gå de granskande svenska myndigheterna förbi. Detta skulle medföra att i och för sig icke önskvärda personer genom en bakväg kan komma att införlivas med den svenska arbetsmarknaden. Detta torde på lång sikt icke vara ett önskvärt förhållande. Därmed följer även att nuvarande förmedlingsförfarande skulle försättas ur spel och förmedling av arbetskraft ske genom kanaler som icke låter sig kontrolleras.

Liknande synpunkter framföres av *Svenska sjöfolksförbundet*.

Svenska maskinbefälsförbundet framhåller att den svenska handelsflottan i stor utsträckning rekryterar arbetskraft i utländska hamnar, där svenska myndigheter icke kan utöva någon kontroll över om svensk arbetskraft finns disponibel. Handelsflottan har därigenom redan nu större möjligheter än andra näringsgrenar att utan medverkan av svenska myndigheter anställa utländsk arbetskraft. Förbundet finner det därför icke motiverat att liberalisera den bestämmelse motionären åsyftar. Förbundet betraktar dessutom problemet ur en annan synvinkel. Det anför:

Från fackliga synpunkter är det av betydelse att arbetskraften, oavsett nationalitet, betingar redarna samma kostnader. Lagen om allmän tjänstepension (ATP) är så utformad att det utländska sjöfolket, som inte under minst fem år varit mantalsskrivet i landet, inte kan erhålla pension från ATP.

Genom att fastställa en lägre avgift till ATP för handelsflottan har statsmakterna beaktat det stora antalet utlänningar, som inte fyller kvalifikationsbestämmelser till ATP. Man kan inte bortse ifrån den stimulans till anställande av utländsk arbetskraft som finns i detta förhållande.

Svenska stewardsföreningen slutligen erinrar om de betänkligheter som såväl myndigheter som sjöfolksorganisationer tidigare framfört mot att svenska handelsflottan till så hög grad bemannas av utlänningar. Det borde inte minst ur beredskapssynpunkt vara angeläget, anför föreningen, att inte öka tillströmningen av antalet utlänningar. Enär motionärens förslag otvivelaktigt skulle stimulera tillströmningen av utländsk arbetskraft, förklarar föreningen sig bestämt avstyrka detsamma.

Utskottet

Enligt utlänningskungörelsen får utlänning inte ha arbetsanställning här i riket utan att inneha arbetstillstånd. Från denna regel stadgas vissa undantag. Bland annat är sjöman, som tillhört besättningen på till riket ankommande fartyg, för viss tid befriad från skyldighet att inneha arbetstillstånd beträffande anställning på svenskt fartyg, destinerat till utländsk hamn. Föreliggande motion syftar till att nämnda undantag skall utsträckas att gälla varje utländsk sjöman, som efter överenskommelse med ett rederi ankommer till Sverige.

Av de sju remissinstanser, som haft att yttra sig över motionen, har alla med undantag av Sveriges redareförening avstyrkt motionen. Såsom framgår

av den föregående redogörelsen har därvid åberopats ett flertal skäl som talar mot en utvidgning av gällande undantagsregel. Särskild vikt har därvid lagts vid att en sådan utvidgning skulle stå i strid med det grundläggande syftet med bestämmelsen att ålägga utlänningar arbetstillståndstvång, nämligen att skydda den svenska arbetskraften mot alltför stark konkurrens från utländska arbetssökande. Därigenom skulle redarna ges möjlighet att utan hänsyn till det rådande arbetsmarknadsläget här i landet importera arbetskraft från utlandet. Vidare har det understrukits att de gällande bestämmelserna angående sjömansförmedling och de i anslutning därtill mellan arbetsmarknadens parter träffade överenskommelserna skulle rubbas samt att föreskrifterna om särskilda krav för behörighet att utöva befäl på handelsfartyg skulle kunna bli åsidosatta. Utskottet vill i allt väsentligt instämma i denna kritik. Härtill kommer att de fall, där eventuell olägenhet av den gällande ordningen inte skulle kunna undanröjas genom förutseende personalplanering, torde vara mycket få. Med hänsyn till vad sålunda anförts avstyrker utskottet bifall till motionen. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, I: 69, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1962

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson*, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fru Carlqvist, herr Edström*, fru Nilsson, herrar Eric Carlsson* och Enarsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, Odhe, fru Ekendahl, fru Gunne, herrar Fredriksson, Carlsson i Göteborg och Gomér.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.